

dela, tam bi zmagala konservativnost in moč tiste stranke, ki je drugi iztrgala ljudstvo iz rok. Na poraženi strani bi umrla brezdelnost, ojačila bi se naznotraj, iz njenega dela bi izvirala privlačna sila in tako bi ji vstajala bodočnost.

In pravico do življenja ima le tisti, ki ima bodočnost. Zgodovina nas pa uči, da je reakcija hipna slabost, ki pride za njo prebujenje in vstajenje. Da pa pride to dvoje, je treba dela in vztrajnosti. Dokaz so nam Čehi.

S slovanskega stališča se moramo tudi ogrevati za občno in enako volilno pravico. Slovani tvorimo večino prebivalstva in bi potem imeli tudi večino poslancev, četudi bi morebiti volilnih okrajev ne odmerili po številu duš, ampak po davčni moči. Sicer bi pa tudi to ne bilo popolnoma pravično, ker ravno nerazvite dežele oddajajo ljudstvo — razvitejšim.

In učiteljstvo? Gotovo je, da bi potem prišli naprednejši močje v državni zbor, ker bi industrijno delavstvo, ki je v večini socijalistično, imelo pri volitvah važno vlogo. Poslanci proletarijata se bodo gotovo zavzemali za proletarca-učitelja, da ne bo stradal.

In šole? Siti, mehkužni meščanski sloji je niso dovolj znali braniti pred sovražniki: pridobivali so v nji postojanko za postojanko. Žalosten zgled je odstopivši minister Hartel. O priliki naštejemo še druge.

S tako volilno reformo bi šinilo v avstrijske narode novo življenje, kri bi zaplula živejše po naših žilah. Dvignilo bi se tudi od bede in brezpravnosti tlačeno učiteljstvo in bi hitelo v boj za svoj vzor: za svobodno šolo in za svobodo lastnega stanja!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca meseca kimavca 1905 K 158.178.22.

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Boj za kruh na Goriškem.

Deželno učiteljsko društvo.

Iz odbora deželnega učiteljskega društva za Goriško in Gradiščansko nam poročajo, da so šli dne 26. pret. m. v deputacijo h gospodu c. k. namestniku predsednik Franc Bajt, podpredsednik Andrej Pizzul in odbornik Ignacij Križman. Bili so najljubnejše sprejeti: V daljšem govoru je predsednik pojasneval učiteljsko vprašanje in apeloval na visoko vlado, da naj bi porabila ves svoj vpliv, da bi končno rešili to perečo zadevo. Gospod c. k. namestnik je deputacijo zagotovil, da napravi vse mogoče korake za ugodno izboljšanje učiteljskega gmotnega stanja in je odkritosrčno izjavil, da mu je neumljivo, kako morejo učiteljske družine živeti s tako pičlimi dohodki pri sedanjih draginjah vseh življenskih potrebščin. Deputacija je gospodu c. k. namestniku pojasnila vse učiteljske težnje ter se mu priporočila, da naj bi blagovolil podpirati pri visokem

deželnem zboru prošnjo deželnega učiteljskega društva za draginjske doklade vsemu učiteljstvu že v tekočem letu. Gospod c. k. namestnik je zagotovil deputacijo, da bo učiteljstvo tudi v tem oziru podpiral z vso vnemo ter da ne bo prenehal delovati v korist deželnega učiteljstva, dokler ne uredi učiteljskih plač, in da porabi ves svoj vpliv, da se predloži v najvišjo sankcijo zakon o ureditvi učiteljskih plač, kakor hitro poskrbi visoki deželni zbor za primerno pokritje. S hvaležnostjo se je deputacija poslovila od gospoda namestnika in ga zagotovila hvaležnosti vseh učiteljskih src, ako se njegovemu velikemu vplivu posreči to človekoljubno delo v prilog učiteljskega stanja. Upamo, da se bo deželni zbor pridružil željam gospoda c. k. namestnika ter da končno vendarle postane dobrotnik deželnega učiteljstva, ki bo gospodom deželnim poslancem gotovo hvaležno za ta plemeniti čin.

Isti dan popoldne je bila odborova seja, kjer se je sprejela spodaj sledeča vloga, ki jo je v slovenskem in italijanskem jeziku nesla ista deputacija v deželno pisarno, kjer je prosila za avdijenco pri gospodu deželnem glavarju, da se osebno priporoči za končno ugoditev teh opravičenih učiteljskih želja. Ta uloga se glasi doslovno:

Visoki deželni zbor!

Zopet je minilo leto, ki ni prineslo učiteljstvu naše pokrajine nikakega niti najmanjšega izboljšanja njegovega gmotnega stanja. Zakonski načrt, sprejet soglasno pri zadnjem zasedanju visoke deželne zbornice v korist učiteljstva, njegovih revnih vdov in prepotrebnih sirot, je še vedno nesankcioniran zakonski načrt, kateri nikakor ne more zadovoljiti bednega učiteljskega položaja. Vsakemu človekoljubu je neumljivo, kako more učiteljstvo s svojimi družinami životariti s temi poniževalnimi, za njegov stan naravnost nedostojnimi plačami. Učiteljstvo se vprega in peha prostovoljno v svojem prostem času, določenem za počitek po napornem stanovskem delu, s postranskimi službami, z vednim prizadevanjem, da bi olajšalo trpljenje in pomanjkanje sebi in dragim svojcem, a vse zastonj: Vkljub najpožrtvovalnejšemu naporu in trudu ne more izhajati v sedanjih velikih draginjah, ki je nastala povsod v deželi. Prisiljeno je delati dolgove, prositi predujme, podpore, draginjske doklade in sploh se posluževati vseh mogočih sredstev, da zagotovi sebi in svojcem skromni kos netečnega kruha, ki mu ga tako mačehovsko reže domača dežela.

Ista visoka zbornica je izboljšala gmotni položaj deželnega uradništva, ki je bilo že prej bolje plačano nego učiteljstvo, in je vsaj deloma dostojno uredila plače sebi podrejenemu uradniškemu osebju. Država je kar najbolje preskrbela svoje uradnike in je z vso človekoljubno velikodušnostjo popolnoma zagotovila življenske pogoje njih vdovam in sirotam. Samo učiteljstvo je pozabljena, zapuščena, uboga para, ki plove ob sedanjih življenskih draginjah — obupu v naročje.

Ista visoka zbornica je že večkrat soglasno priznala z vsemi svojimi gospodi govorniki v vznesenih in človekoljubnih besedah to učiteljsko bedo, ki pa še ni prenehala. Tudi vsi c. k. okrajni šolski sveti so priznali to dejstvo in priskočili so mnogim na pomoč z draginjskimi dokladi iz svojih skromnih sredstev. Deželno glavno mesto Gorica je priskočila velikodušno na pomoč vsemu svojemu učiteljstvu brez izjeme in mu zagotovila tolike draginjske doklade, da se dohodki goriškega mestnega učiteljstva krijejo z istimi, katere je vsemu učiteljstvu v deželi ista visoka zbornica privolila s svojim soglasnim sklepom v zadnjem sprejetem zakonskem načrtu.

Nepobitno dejstvo je torej da se godi učiteljstvu velika krivica, ker še danes nima vsaj deloma primerne plače, kar so priznali že vsi merodajni činitelji. Učiteljstvo je torej povsem nedolžno, ako še ni sankcioniran v zadnjem zasedanju soglasno sprejeti zakon, in učiteljstvo je po nedolžnem obsojeno v nadaljno trpljenje. Tako trpljenje je pa najhujše in se ne da prenašati.

Vsled tega vljudno prosi podpisano deželno učiteljsko društvo:

Visoka zbornica naj določi iz deželne blagajnice tako draginjsko doklado z letom 1905. vsemu učiteljstvu, da bo poravnana razlika med sedanjo faktično plačo in ono — ki se je soglasno sprejela po zadnjem zakonskem načrtu, ki jo naj prejema vse učiteljstvo v deželi, dokler se stalno zakonito ne izboljša njegovega obupnega gmotnega položaja.

Pokritje tega izdatka se vzame iz preostankov na deželni užitnini.

Z zaupanjem zre deželno učiteljstvo v sedanje zasedanje visokega deželnega zbora, ki gotovo prinese učiteljstvu vsaj začasno deloma urejene plače, kar bo v čast gg. deželnim poslancem, ki se povzpno s tem blagim činom med prve človekoljube v naši širni monarhiji:

Deželno učiteljsko društvo za pokneženo grofijo
Goriško-Gradiščansko.

V Gorici, dne 19. oktobra 1905.

Tajnika:

Alojz Urbančič
Inocenc Tarlao.

Predsednik:

Franc Bajt.

Podpredsednik:
Andrej Pizzul.

V odbor priporoča vsemu učiteljstvu, da naj polnoštevilno (sedaj šteje to naše društvo skoraj 300 članov, slov. in ital. tovarišev) pristopi k tej prepotrebni stanovski organizaciji, ki neumorno deluje za učiteljske in šolske interese. Novi člani naj se z dopisnico prijavijo tajniku Alojziju Urbančiču, nadučitelju v Mirnu pri Gorici.

Naši zaupniki, na delo!

Novi šolski in učni red in — stara netočnost glede slovanskih šol.

Petintrideset let je bil star dosednji šolski in učni red za ljudske in meščanske šole. Te dni je pa naučno ministrstvo priobčilo in zaukazalo novo naredbo te vrste, ki stopi v veljavo s prihodnjim šolskim letom, oziroma že s 1. novembrom t. l. na tistih šolah, ki šele tedaj prično z novim šolskim letom. Ta novi opravični red za javne in privatne ljudske in meščanske šole ni prinesel ravno veliko novega in tudi ni v bistvenih rečeh dosti preuredil starega reda. Nekatera poglavja so nova; toda v njih so izrečene bolj želje nego ukazi, kakor je razvidno iz našega uvodnega članka v predzadnji številki.

Napredek kaže ta red v notranji organizaciji šol; napredek je izražen v tem, ker se je v ta kodeks spravilo marsikaj, kar se je v teku 35 let dobro obneslo v praksi. Hvalevredno je tudi to, da se je porabilo še marsikaj, kar so priporočali napredni nemški pedagogi. Oziralo se je osobito na to, kako bi se šolski otroci ohranili zdravi, kako ne bi nobeden otrok ostajal brez pouka, kako naj bi šola delovala v soglasju s starši in z domačo hišo. Navedena so

bolj na drobno določila glede rednega šolskega obiska, glede vsednevnega in poldnevnega šolskega pouka, glede dolžnosti in pravic učiteljev in šolskih voditeljev in domače konference, glede izpričeval, razredov in oddelkov, preizkušenj itd. itd. Vse to smo že navedli v omenjenem članku.

Treba bo večkrat vzeti v roke ta novi šolski in učni red, da spoznamo natančno njegove vrline in napake. Kako se obnese v celoti, pokaže bodočnost. Zatorej ni moči izreči že danes splošne graje ali splošne hvale. To bi bilo pre-nagljeno.

Nekaj graje pa zasluži ta Hartlova »labodja pesem« že danes.

Eden prvih §§ novega šolskega reda veleval, da se morajo, kadar je treba gosposkam odločiti, zaslišati tudi občine, šolski okraji in dežele, kakšen učni jezik, oziroma jezik kakor predmet je izbrati novim, oziroma starim šolam. Ministrstvo so k sprejetju te točke v novo naredbo gotovo napotile večkratne razsodbe upravnega sodišča, pri katerem so se pritoževali pogostoma osobito slovanski starši, ki so jim vprav usiljevali nemške šole. Ta okoliščina nas je opozorila, da ta novi šolski in učni red ugaja v vseh točkah le čisto nemškimi, čisto italijanskimi in čisto slovanskimi (češkimi) šolam. Vsem glede jezika mešanim šolam prinaša seveda tudi mnogo navodil, a vseh ne. V Avstriji imamo namreč, žalibog, veliko nepedagoških šol, namreč osobito veliko nemških (nekaj italijanskih) šol, v katerih poučujejo slovanske, zlasti slovenske otroke. Vrhutega imamo utrakvistične šole in šole, v katerih se poleg slovanskega učnega jezika v preveliki meri uči nemščina (italijanščina) kakor učni predmet. Takih pedagoških odnošajev je v Avstriji vse polno. Novi učni red jih niti ne omenja: torej jih ne graja in ne hvali. Teh pedagoških izrastkov ni prepovedal kakor bi jih moral. Ako hoče tudi v tej kakor v drugih točkah uveljaviti zdrava pedagoška načela, naj bi bil dal vsaj navodila, kako je učitelju postopati na nemških (italijanskih) šolah, kjer je $\frac{1}{5}$ ali $\frac{3}{4}$ ali $\frac{1}{2}$ itd. slovanskih otrok, kako mu je uravnavati pouk na utrakvističnih šolah, koliko ur je smeti porabiti na slovenskih šolah za tuj jezik (nemški, italijanski) kakor učni predmet, kateri drugi predmeti se smejo v tem slučaju prikrajšati itd.

Takih navodil pogrešamo v novem šolskem in učnem redu. V tej stvari tavajo v temi že 35 let vse šolske gosposke od najnižje do najvišje inštanice, ki so glede pedagoških in metodiških načel v tej točki vedno in povsod nedine — edine pa le v tem, da za slovenske otroke ni nikoli in nikjer preveč nemščine, oziroma italijanščine. Da se učitelji in otroci mučijo z nemškimi (italijanskimi) knjigami, da učenci zaradi neznanja učnega jezika zaostajajo v drugih koristnejših predmetih, da jim je zategadelj zaprta pot do višjih učilnic in potlej do višjih služb, za to se ne brigajo avstrijski c. kr. pedagogi. Materijalna in moralna škoda se pa godi Slovanom, osobito Slovencem, ko se vrhutega narod raznaroduje po tujih šolah. In to osobito tedaj, ako so tuje šole še v rokah tujih učiteljev, kar je, žalibog, v navadi. V Avstriji ustanavljajo najprvo za enega nemškega otroka in 99 slovenskih — nemško šolo! To nemško učilnico smatrajo zdaj Nemci za nemško posest. Takih slučajev je na Spodnjem Štajerskem 90%, na Koroškem pa 99%.

Torej glede slovanske šolske mladine na neslovanskih (utrakvističnih in drugih učilnicah) ni prinesel v jezikovnem obziru novi šolski in učni red nikakšnega pedagoškega zdravila.